

Vesilije MILJATOVIĆ:

Arh. V Bos. krajine B. Luka

ABK 209-008-012

USTANAK U SKLOU ŠEVARLIJAMA

Kada je već bilo očito da će rat, obratio sam se roditeljima pismom iz Banja Luke gdje sam pohađao trgovačku akademiju. Naveo sam da ne znam šta se može desiti ako me rat zatekne u Banja Luci. Iako se otac nije saglasio vidjevši u kakvoj smo situaciji, napustio sam školu i došao kući u Ševarlije.

Ubrzo poslije mog dolaska uslijedio je napad Njemačke na Jugoslaviju pa sam bio očevidac prvih, žalosnih dana rasula jugoslovenske vojske, bježenja iz zarobljeništva, među kojima je bilo mnogo prijatelja i rođaka. Fosmatrao sam prolazak njemačkih kolona, zatim ustaša, pored naše kuće. Najviše mi se urezalo u sjećanje kako je Pero Drljić zvan Stojić, pobjegao iz logora u Doboju i donio pištolj koji je bio rastavljen u dijelove. Bio ga je sakrio, zašto u šinjel.

Tih dana najviše se družim sa Stojanom Bajelicom iz Labinje. On je pohađao gimnaziju u Prijedoru, pa je prvih dana okupacije došao kući. U prijedorskoj gimnaziji već je bio dobro upućen u nastupajuće događaje. Sa njime je u selo Ševarlije došla i Neda Djurdjević, također djevojka gimnazije.

Ne znajući još dobro situaciju, hodali smo i pričali o svemu. Već se čulo šta rade ustaše, kako odvođe ljude, kako kolju i ubijaju, odvođe taoce itd.

Poslije 6. aprila, moguće oko 10. aprila 1941. prešla je jedinica bišve jugoslovenske vojske iz Hrvatske na bosansku stranu. Bile je to četničke jedinice. One se smjestile u školu u Ševarlijama i odmarale se. Zatekao sam se kod kuće, na cesti.

Oni su mi se obratili da im nađem hrane, jer im svijet nije smio da dođe. Povezao sam se tako da njima i donio im dosta hrane.

Vojnici su kao protivuslugu nama dali 5 karabina koje je odnio Petar Miljetović. Kasnije je svih 5 karabina učestvovalo u ustanku - jedan karabin je dobio Teodor Miljetović, jedan Marko Miljetović, zatim Petar Miljetović, Mikan Šteković, a ne znam ko je dobio peti karabin. Isto tako su nam vojnici ostavili i opremu od njihovih poginulih drugova i oficira. Bilo je odijela, opasača, bombi i drugog. Pošto sam bio mlad nisam smio uzeti pušku, ali sam zato bio u dobrim vezama sa Petrom pa sam mu govorio da on to uzme, jer da će on to bolje sakriti.

Dolaskom na vlast ustaše su naredile da se po selima sakuplja i predaje oružje i vojna oprema. Trebalo je prikupiti sve oružje koje je nosio i predavao knez Ostoja Šteković iz Ševerlijs. Međutim, Ostoja bi obično tražio stare cijevi i neispravno oružje, koje je predavao, dok bi bolje civilne puške i pištolje sakrivao i kasnije vraćao njihovim vlasnicima. Tako je i mome ocu vratio pištolj marke gaser. Imao je i Mirko Šteković pušku, što sam u ustanku saznao.

Kada je došlo do ustanka, ni sam ne znam ko je o tome obavjestio. Sjećam se samo da je bilo veliko nevrijeme. Bio sam te noći u selu, a kada sam se vratio kući, spavao sam na štali. Već smo bili izbjegli sa ceste gdje smo imali kuću pa smo sada svi bili u brdu. Neko je u toku noći došao i javio da je dignut ustank. Istovremeno su počela zvoniti zvona na crkvama, što je značilo da se treba okupljati.

Odmah sam potrčao prema cesti i kroz selo sam vikao i pozivao ljude da kreću na ustanak. Ponio sam nož koga sam lično radio u kovačnici strica Teodora. Bio je to stari turski handžer kome sam izradio korice, jer nisam imao drugoga oružja, a niti bi me moglo od starijih zadržati. Opređelio sam se da krenem prema Bosanskoj Kostajnici. Tamo su pošli i Marko Miljetović, Stan-ko Miljetović i Peter Miljetović. Pošao je sa mnom i moj brat Nikola, dok je stric Teodor, koji je imao pušku, krenuo sa us-taniciama prema Bosanskoj Dubici. Na moju odluku uticalo je i to što sam znao da će prema Bosanskoj Kostajnici ići i Stojan Ba-lica, sa kojim sam bio u veoma dobrim odnosima.

Kiše je strašno padala. Bilo je to 30/31. jula 1941. Išli smo cestom od Bačvana prema Bosanskoj Kostajnici. Došli smo u šumu kestener. Bilo je malo oružja. Grupa od Slabinje, Petrinje, Babince i naša grupa iz Ševerlije, gdje nas je moglo biti nekoliko stotina, kretala se cestom prema Bosanskoj Kostaj-nici. Na mjestu gdje smo zastali, čuo sam da se nama ide i Pero Čurguz, učitelj iz Slabinje.

Kako je kiša padala, bilih smo pokisli. Svako je ponio nešto - neko sjekiru, neko vile, a bilo je i golorukih ustanika, pa smo ovima nasjekli od kestenerove štapove da neprijatelj pomi-sli da svi imamo puške. Ove, tako da je nazovem, rulje sručile se na Bosansku Kostajnicu. Sa brda Djedja iz Hrvatske Kostajnice ustaše su tukle iz mitraljeza i puške. Iako nas je bilo mnogo i bez većeg reda smo se kretali, nije bilo mnogo žrtava, a moguće i zbog toga što ni same ustaše nisu bile dovoljno obučene. Kada smo upeli u grad, otpor je davale jedino žandarmerijske stanice u kojoj je bio zloglasni žandar Vidović. On je predratni žen-

darm u Bosanskoj Kostajnici. Bio je u ovome napadu ranjen, ali ga ustanici nisu ubili, već su ga pustili. I umjesto da bude zahvalan ustanicima, on je kasnije u toku rata vršio zlodjela.

U Bosanskoj Kostajnici smo se zadržali u toku noći. Poginulo je nekoliko drugova, a ranjen je iz naše grupe iz Ševerlije Marko Miljstović, zatim Dragutin Zlokaps, iz Bačvana, koga sam lično previo. Isto tako ranjen je i Mile Bajelica, iz Bačvana, koji je ostao u Bosanskoj Kostajnici pa su ga ustaše našle i ubile.

Našu grupu vodio je Pero Čurguz, učitelj iz Slebinje, ali je kasnije komandu preuzeo Miloš Bajelica, predretni komunist. Mora se napomenuti da masom ustanika nije bilo lako komandovati. Ustaše su kasnije dobile pojačanje iz uporišta u Bisku pa su se prebacili preko Une i tako nam je zaprijetile opasnost s ledja. Povlačenje je bilo uz Taviju, prema Balju. Medjutim nismo predpostavljali da je dio civila u Bosanskoj Kostajnici bio neoružan. Bili su to tzv. primorci koji su bili neoružani i tukli su nas iz kuća kada smo se povlačili. Od ovih je najviše naših poginulo i ranjeno.

Ja sam se sa bratom Nikolom povukao prema Balju, a zatim smo došli kući. U isto vrijeme čulo se da idu ustaše iz Bosanske Dubice. Kako sam nož kojim sam pošao na ustansk dao Stanku Miljstoviću, otišao sam u štelu i uzeto rogulje, te krenuo prema Bosanskoj Dubici. Sa ustašama iz Bosanske Dubice pošli su braća Nikola i Mile Rukavina, rodom sa Vrenovca. U sukobu sa ustašama teško je ranjen Stenko Miljstović, koji je kasnije umro. Ranjen je u selu Suvsji kod Krnjačića.

Drugi dan poslije ustanke došlo je do frontalne borbe. Stvoren je front preko Balja, zatim pored rijeke Une pa dalje na

Komlencu, na rijeci Mlječanici i prema Kruškovcu, preko Jasenja, Verije i Novoselaca. "a sam uglavnom bio prema Uni. Noću bi držali stražu, danju sam najčešće bio kurir od Balja do Komlence. Na Komlencu je rukovodilac fronta bio Nikola Luketić, učitelj iz Mrazovaca, a na Balju Miloš Bajalica.

Prvih dana ustanka organizovan je i pozadinski red u selima. Ljudi su uglavnom bili na frontu, a žene i ostali su želi pšenicu, vršili, izvlačili žito iz polja u brda itd.

Poslije 15 - 20 dana došlo je do napuštanja frontalne borbe. Nije se moglo voditi frontalna borba jer smo imali malo oružja, pa se prešlo na tzv. gerilu. Stvarane su i organizovane prve grupice nasorušenih boraca. Prva grupa se izdvojila u Paležu više Slesbinje, koje će poslije preći na Balj. Ja sam tih dana bio "lutalica". Nisam imao oružja, pa me nisu primili u grupu na Paležu.

Medjutim, naredjeno je da se organizuju pozadinske omladinske čete. Komandir ovakve čete u Ševerlijama bio je Petar Miljstović. "a sam su bio - desna ruka. Zadatak ove pozadinske čete bio je uglavnom u tome da pomaže oko izgradnje logora, oko prikupljanje hrane partizanima, da organizuje straže koje će pratiti kretanje neprijatelja, da prekopava ceste i ruži mostove, da uništava i sječe telefonske veze itd. Mi smo ove zadatke velikog voljom izvršavali. Ali i pored toga, stalno sam želio da dodjem do oružja i da idem u jedinicu. Za to vrijeme odlazio sam nekoliko puta na Balj i molio da me prime u partizane, ali onako malena i mlada, nisu me htjeli primiti. Tada je na Balju komandir grupe bio Obrad Davidović.

U to vrijeme držao sam vezu sa Ljubanom Jekšićem, iz
Eeverlije, koji je bio u partizanskoj grupi na Balju. Sa njime
sam bio dobar prijatelj. On mi je jednoga dana javio da će nji-
hove grupe ići u akciju na Svodnu. Bilo je to početkom oktobra
1941. Bile je to zamašnije akcije, a iza nje je uslijedila i
akcije na Pogradec, pa na Mirkovicu, Turjek itd. Kako mi je
Ljuban Jekšić rekao za ovu akciju, došao sam i ubacio se u ko-
lonu, tako da ostali nisu znali da sam stigao.

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-008-012